

ATATÜRK, BARIŞ VE EĞİTİM

PROF. DR. ZİYA BURSALIOĞLU

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1986 yılını Dünya Barış Yılı ilân ettikten sonra; devlet adamları, bilim adamları, düşünürler, sanatkârlar, yazarlar ve sokaktaki insanların dikkatleri, barışın kavramsal temelleri ve uygulanma dereceleri üzerinde giderek yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Barışa karşıt kavramlar olan çatışma ve terör, yeni olaylar değildir. Bunların yeni kazandıkları nitelik, giderek tırmanmakta olmalarıdır. Çatışma ve çarpışmanın en düzenli eylemi olan harp ve onun bilim ve sanattan oluşan meslekî eğitim sistemlerine karşın; böyle örgütlenmemiş olan barış eğitimi, formal bakımdan sistemsiz, desteksiz ve ancak gönüllü kuruluşların amatör çalışmaları arasında yer alabilmiş durumdadır¹.

Şiddet veya baskı en az iki boyutludur. Birincisi harp ve benzeri olaylar kanalıyla *dolaysız*; ikincisi ise hayat ve çalışma koşullarının sınırlandırılması yoluyla, *yapısal* olarak gerçekleştirilir. Gelişmiş ülkelerin üstün harp güçleri ve araçları, ikinciye sağlamak için kullanılır². Barış eğitimi her iki boyutla da ilgilenmelidir, sadece birinin üzerine eğilmesi yanlı bir tutum yaratır, çünkü gerçek barış, her ikisinin yokluğu süresince olanaklıdır.

Barış eğitimi şiddetin nedenleri, etkileri ve sonuçları üzerinde yoğunlaşmalıdır. Sosyal değişme, ekolojik denge, ekonomik refah, dış politika ve benzeri konuları kapsamına alabileceği gibi; barışa karşıt kavramlardan biri olan çatışma kavramının özelliklerini ve çözüm yollarını da içermelidir. Barış eğitimi giderek yeni araştırma türüne, barış araştırmasına dayalı olarak düzenlenmekte ve uygulanmaktadır. Daha çok barışın koşulları ve harbin nedenlerine dönük olarak yapılan barış araştırması, çatışmaların bilimsel yöntem ve mantık yoluyla çözülmesini öngörmektedir³.

Barış eğitimine ekolojik yaklaşımı seçenler, gelişen bireyin gelişen çevresi ile ahenkleşmesini sağlayacak stratejiler önermektedir. Bu açıdan ba-

¹ Harold Taylor, "A Curriculum for Peace" Saturday Review, September, 1971.

² Johann Galtung, "World Order Models Project: A Transnational Perspective", Amerikan Association for the Advancement of Science, December, 1971.

³ Thornton B. Monez, "Working for Peace: Implications for Education" *Education for Peace*, ASCD, 1973.

kıldığında, barış eğitimi insan sistemlerinin karşılıklı bağımlılığını incelemelidir. Ancak, bu alt sistemlerden biri olan eğitimin kapsamlarından önemli bir kısmı, geçmişten kaynaklanmaktadır. Halbuki, okullar dışında yeni insan imajları geliştirilmekte ve eğitim yoluyla insanseverliğin nasıl aşılacağı yönünden yeni fikirler doğmaktadır⁴.

Barış konusunda eğitimin temel görev ve sorunlarından biri, çatışmayı küçümsemekten, karmaşıklığı azaltmak ve böylece sarsılmaz bir devlet yapısını sağlamaktır. Bu gerçeği sözlendiren Atatürk, bir toplumun iç kuruluşu ne kadar kuvvetli ve sağlam olursa, dış siyaset ve saygınlığının da, aynı oranda güçlü ve yüksek olacağını ifade etmiştir⁵. Dünyada barışa giden yolun, yurttan barıştan geçeceği ifadesi de, bu ilişkiye dayalı görünmektedir. Gerçekten, "Yurttan Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi, Atatürkçülüğün temel özelliklerinden biri olarak benimsenmiş ve içte huzur, dışta güvenlik olarak yorumlanmıştır. "Uluslararası herhangi bir problemimizi barış vasıtaları ile halletmeyi aramak bizim menfaat ve düşüncemize uyan bir yoldur. Bu yol dışında bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, güvenlik prensibine ve onun araçlarına önem veriyoruz"⁶.

Atatürk, dünya çapında işbirliği ve barıştan yana olduğunu, ancak böyle bir amaca aşamalar ile ulaşabileceğini ifade etmiştir. Savaşın insanları mutlu edebilecek bir araç olamayacağını da, bir çok sözlerinde vurgulamıştır⁷. Ancak, içte huzur ve dışta güvenlik sağlamada eğitime ve eğitimcilerle düşen görevleri de açıkça belirtmiştir. "Çocuklarımıza ve gençlerimize, ülkenin bağımsızlığına, millî geleneklerimize ve kendi benliklerine düşman olanlar ile nasıl mücadele edileceği öğretilmelidir. Çünkü böyle bir mücadelenin gerektirdiği bilgiler ve değerlere sahip olmayan kişilerden oluşan toplumlara, hayat ve bağımsızlık hakkı yoktur"⁸. Atatürk'ün barış ve barış eğitimine ilişkin ilke ve direktifleri, Anayasamızın 58. maddesinde, devletin eğitim görevleri arasında yerini almış bulunmaktadır. "Devlet, istiklâl ve cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin, müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve mil-

⁴ Antony J. N. Judge, "Peace as an Evolving Balance of Conceptual and Organizational Relationship" AAAS, December, 1971.

⁵ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, 1984, s. 313.

⁶ Genelkurmay Başkanlığı, Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Birinci Kitap s. 379.

⁷ Hasan Esat Işık, "Atatürk-Uluslararası Düzen", *Mehmetçik*, Aralık 1986. s. 8-9.

⁸ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 156.

letiyile bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirler alır"⁹.

Atatürk, içte huzur dışta güvenliği tehlikeye düşürecek yapısal etkenlerin de önemini her fırsatta belirtmiş ve bunların ancak sağlıklı bir ekonomik yapıyla karşılanabileceğini açıklığa kavuşturmuştur. "Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin tek hedefi ekonomi sahasında memleketin refahı için kendi serbestisini temin ve her memleketin ayrı ayrı iyiliğiyle genel refaha hizmet etmekten ve siyâsî sahada ise, barış içinde yaşamak ve meşru müdafaa vasıtalarını herkes için ve herkese karşı olduğu için muhafaza etmekle beraber, diğer devletler ile karşılıklı olarak harp silâh ve araçlarını azaltmaktan ibarettir"¹⁰. Siyâsî zaferlerin ekonomik zaferler ile desteklenmediği sürece, kalıcı olamayacağını vurgulayan Atatürk, yeni Türkiye devletinin cihangir değil, ekonomik bir devlet olacağını ifade etmiştir¹¹. İçte huzur, dışta güvenlik için gerekli olan tekml güçlerin ve araçların, ekonomik hayatın genişleme ve gelişmesiyle sağlanabileceğini anlatmıştır¹². "Bence halk devri, ekonomi devri kavramı ile ifade edilir... Öyle bir ekonomik devir ki, memleketimiz bayındır olsun, milletimiz refaha kavuşsun ve zengin olsun"¹³ diyen Önder, baskı ve şiddete götürücü etkenleri ortadan kaldırma yollarını da göstermiş bulunmaktadır. "Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye, çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, birbirine ve işçiye muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir... bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın gerçek tadını tadabilmelidir ki, çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsin"¹⁴.

Görüldüğü gibi, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin ve bunun uzantısı olan, içte huzur dışta güvenlik hedefinin; sadece tek boyutlu olarak, dolaysız yöntemler ve araçlar ile sağlanabileceği yorumu yanıltıcı olacaktır. Bu ilke ve hedefin gerçekleşmesini sağlayacak olan yapısal önlemler de, ikinci ve vazgeçilmez bir boyutu oluşturmaktadır. Öyleyse eğitimin bu konudaki ikinci bir görevi de, vatandaşa Ata'nın dikkatimizi çektiği ekonomik sistemin, onun temel kavramlarının, verimli üreticiliğinin, bilinçli tüketiciliğinin gerekli bilgi ve becerilerini kazandırmaktır.

⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, DİE, 1983, s. 88.

¹⁰ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 423.

¹¹ Kocatürk, s. 255.

¹² Kocatürk, s. 248.

¹³ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 415.

¹⁴ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 409